УДК 378.091 : 355.1
DOI https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.29

Марченко О. Г., Сидоренко І. І.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОФІЦЕРА ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті обґрунтована доцільність уточнення сутності поняття «професійна культура офіцера» з позицій аксіологічного, акмеологічного, компетентнісного, ресурсного, системно-синергетичного методологічних підходів. Визначено місце професійної культури в системі загальної культури особистості. Професійна культура офіцера схарактеризовано як професійно-особистісне утворення, що інтегрує такі взаємопов'язані та взаємообумовлені складники, як-от: професійно-моральний (адекватна аксіосфера особистості офіцера, взаємне проникнення професійно-корпоративних і загальнолюдських гуманістичних цінностей), професійно-психолого-педагогічний (розвинені на високому рівні уміння володіти собою, знання закономірностей перебігу психологічних процесів особистості (когнітивні, емоційні, вольові), здатність до організації оптимального педагогічного впливу), професійно-технологічний (ступінь засвоєння військовим фахівцем на професійному рівні умінь технічного обслуговування та експлуатації новітніх зразків військової техніки та інших службових обов'язків за профілем підготовки). Сформована професійна культура офіцера проявляється в таких значущих якостях командира, як-от: відданість своїй справі, відповідальність, компетентність, підтримання комфортного морально-психологічного клімату в колективі, дотримання норм і правил службового етикету та штабної культури, наукової організації праці. Забезпечує реалізацію функцій: сприяння дотриманню сформованого позитивного стереотипу поведінки, вироблення моральної обґрунтованості службових взаємовідносин, виховання готовності до бездоганного виконання свого службового обов'язку, вироблення культури професійних дій, погодження державних (суспільних) і особистих інтересів офіцера, попередження професійної деформації, застереження від виявів бюрократизму.

Ключові слова: *офіцер, військовий фахівець, професійна культура, компетентність, професіоналізм, педагогічна система, військово-професійна підготовка.*

Формування нової генерації офіцерських кадрів, які проходять крізь жерло війни з російською федерацією, актуалізує проблему вироблення професійної культури військових командирів. Ця війна є одним із значущих конфліктів глобальної політики, що розгорнувся між націями і групами, які належать до різних цивілізацій [1]. Вона покінчила з «братерською допомогою» рф у вигляді застарілих ідей, стирання з історичної пам'яті українського народу історичних подій, заперечення колоніального минулого, запропонування неадекватного бачення сучасного та майбутнього. Змінилися технології ведення воєнних дій на новітніх зразках техніки та озброєння за діючими стандартами НАТО. Тож, зміна аксіосфери особистості в умовах сучасної війни, способів її ведення, ускладнення інформаційного забезпечення надало потужного імпульсу процесу формування професійної компетентності, особистісних і професійно значущих якостей офіцерів, затребувало перегляду змісту, уточнення структури професійної культури офіцерів.

Мета статті полягає в уточненні сутності поняття «професійна культура офіцера» та визначенні методологічних і теоретичних засад її формування.

Реалізація мети затребувала вирішення низки завдань, зокрема стан дослідження проблеми на теоретичному та практичному рівнях. Так, проблема формування професійної культури офіцера набуває актуальності на початку 2000-х [2]. Зокрема, концептуальні положення, що визначають особливості теорії та практики формування професійної культури курсантів вищих військових навчальних закладів, знаходимо в наукових працях М. Нещадима, В. Ягупова [3; 4]. Питання формування професіоналізму військових фахівців як передумови високого рівня їхньої професійної культури були в центрі уваги І. Біжана, А. Лігоцького [5; 6]. Нормативну природу феномену професійної культури офіцера вбачали В. Мірошніченко, В. Хома, В. Царенко [7].

У широкому розумінні культура – це сукупність матеріальних та духовних цінностей, вироблених людством, а також сам процес створення і розподілу матеріальних та духовних цінностей. Іноді поняття культури ототожнюють із соціальним досвідом людства, тобто із динамічною сукупністю програм діяльності, поведінки і спілкування, які визначаються широким спектром значень, норм, навичок, зразків, ідеалів, ідей, гіпотез, вірувань, цілей, ціннісних орієнтацій тощо. Культура окремої людини проявляється в догляді за собою, покращенні, ушляхетненні тілесно-душевно-духовних нахилів та здібностей. Відповідно існує культура тіла, душі і духовна культура, які інтегруються в загальну культуру особистості.

В. Царенко, В. Хома та В. Мірошниченко стверджують, що культура – це складне утворення, яке містить у собі певний історичний рівень суспільства; певну суму матеріальних і духовних цінностей; творчі сили та здібності людини, відображені у результатах і формах організації її життя та діяльності; у взаєминах між людьми; раціональні способи оволодівання прийомами діяльності в матеріальній і духовній сферах життя суспільства. До загальної культури належить також ступінь досконалості людини в окремих видах її діяльності та спілкування [7].

Професійна культура є складовою загальної культури особистості, вони є взаємозалежними, оскільки впливають одна на одну, становлячись джерелами одна одної. У сполученні «професійна культура» слово

«професійна» є видовим, а «культура» – родовим, тобто професійна культура несе відбиток особливостей фахової діяльності певного профілю, її змісту, характеру, організації, результатів. Водночас саме якість виконання професійної діяльності значною мірою визначає рівень сформованості професійної культури фахівця. Як правило, підготовка та реалізація професійної діяльності передбачає професійну орієнтацію, становлення, адаптацію, удосконалення, просування до вершин професійної майстерності. У свою чергу, професійна майстерність є інтегральною особистісно-професійною характеристикою, яка об’єднує теоретичну підготовленість, продуктивну діяльність і талант, високі моральні якості спеціаліста та його вихованість, коректність, соціальні почуття, наявність яких попереджає виникнення таких негативних явищ як деструктивні конфлікти, приниження колег та підлеглих.

Ураховуючи системно-структурний характер професійної культури офіцера, виокремимо мету, завдання, методологічні та теоретичні підходи, а також операційно-технологічні аспекти її формування.

Так, мета формування професійної культури полягає в досягненні високого рівня професіоналізму офіцера, який є ядром, результатом та водночас поштовхом до подальшого розвитку досліджуваного процесу. У контексті формування професійної культури йдеться про такі компоненти досліджуваного феномену, як-от: професійно-моральна, професійно-психолого-педагогічна, професійно-технологічна складові. Уточнимо зміст кожного з наведених складників. Так, сформованість професійно-моральної культури означає адекватну аксіосферу особистості офіцера, взаємне проникнення професійно-корпоративних і загальнолюдських гуманістичних цінностей, що є основою професійної етики військовослужбовця, запорукою збереження високоморального обличчя в повсякденній практиці. Професійно-психолого-педагогічна культура полягає в розвинених на високому рівні уміннях володіти собою, знаннях закономірностей перебігу психологічних процесі особистості (когнітивних, емоційних, вольових), організації оптимального педагогічного впливу, які є досить вагомими для реалізації організаційно-командної діяльності. До професійно-технологічного складника професійної культури доцільно віднести ступінь засвоєння військовим фахівцем на професійному рівні умінь технічного обслуговування та експлуатації новітніх зразків військової техніки та інших службових обов’язків за профілем підготовки. Як зазначає Т. Щеголева, вказані компоненти професійної культури офіцера не існують відособлено, вони знаходяться в діалектичному взаємному зв’язку, взаємопов’язані та доповнюють, збагачують та взаємно насичують одне одного. Зазначені компоненти професійної культури офіцера пов’язані з такими значущими якостями командира, як-от: відданість своїй справі (професійно-моральна), відповідальність (професійно-психолого-педагогічна), компетентність (професійно-технологічна) [2].

Структура професійної культури офіцера зумовлює реалізацію її функцій:

– сприяння дотриманню сформованого позитивного стереотипу поведінки;

– вироблення моральної обґрунтованості службових взаємовідносин;

– виховання готовності до бездоганного виконання свого службового обов’язку;

– вироблення культури професійних дій, погодження державних (суспільних) і особистих інтересів офіцера;

– попередження професійної деформації;

– застереження від виявів бюрократизму.

Оскільки професійна культура офіцера передбачає підтримання комфортного морально-психологічного клімату в колективі, дотримання норм і правил службового етикету та штабної культури, наукову організацію праці, можна стверджувати, що ці позиції становлять зміст завдань з формування професійної культури військового фахівця.

Вирішення сформульованих завдань можливе за умов урахування ідей аксіологічного, акмеологічного, компетентнісного, ресурсного, системно-синергетичного методологічного підходів. Обґрунтуємо їх вибір з позицій формування професійної культури офіцера.

Зокрема, сучасна теорія та практика дослідження ціннісної складової свідчить про те, що остання є внормованим чинником регулювання діяльності суб’єктів професійної діяльності. Водночас «синтез процесів соціокультурної та національної самоідентифікації українського народу означає … реалізацію специфічного соціокультурного проекту, складовими якого слід вважати … відродження культурної історичної пам’яті, рефлексію попереднього культурно-історичного досвіду та його реконструкцію на основі нової системи цінностей і орієнтацій» [8, с. 32]. Реалізація ідей акмеологічного підходу передбачає творчий пошук, використання найбільш ефективних систем, технологій, організаційних форм, методик підготовки військових фахівців з високим рівнем професіоналізму та прагненням його вдосконалювати, зростати в кар’єрному плані, досягати певних акме-вершин у службовій діяльності [9]. Досягнення професійної акме-вершини військового фахівця ми пов’язуємо, насамперед, з його кар’єрними домаганнями, що інтегрують кар’єрну причетність, кар’єрний інсайт, кар’єрну стійкість. Кар’єрні домагання зумовлюють прагнення до постійного самовдосконалення, розвитку в умовах професійної діяльності різної складності, пошуку шляхів для цього навіть за відсутності об’єктивних умовах, тобто людина ці умови створює сама.

Зауважимо, що всередині військово-професійної корпорації рівні професійної компетентності розмежовані ієрархією військових звань, оскільки в межах військової організації функціональні обов’язки визначаються посадовим статусом. Для офіцера військове звання є тією особистою характеристикою, що відображає

професійні досягнення, досвід, старшинство, освіту та здібності: у всіх арміях світу існує фундаментальна відмінність між офіцерським корпусом, сержантським і рядовим складом. Просування по сходинках службового зростання може бути визначене як своєрідний кар'єрний інсайт.

Кар'єрна причетність передбачає формування в майбутніх офіцерів елементів корпоративної військово-професійної культури. З урахуванням наукового доробку О. Ходань під корпоративною культурою офіцера будемо розуміти систему професійно-етичних цінностей і якостей, які регулюють соціальні стосунки у професійній взаємодії. Кар'єрна стійкість передбачає вольову та емоційну стабільність військовослужбовця у просуванні по службі [10].

Запровадження компетентнісного підходу до організації теоретичної, нормативно-службової та практичної складових військово-професійної підготовки офіцерів має на меті реалізацію освітніх і військових стандартів та формування здатності щодо їх виконування в навчальній і військово-професійній діяльності. Ресурсний підхід зумовлює актуалізацію та розвиток особистісного потенціалу фахівця, чия професійна діяльність перебігає в екстремальних умовах. Оскільки зазначені умови (зокрема, бойові дії) призводять до небезпечних наслідків, розладів адаптації, суттєвих внутрішніх навантажень, які можуть руйнувати звичне сприйняття та поведінку, особливого значення набувають питання психологічної підтримки, відновлення та реабілітації військовослужбовців [9].

Ураховуючи комплексний і непередбачуваний характер умов формування професійної культури офіцерів у процесі військово-професійної підготовки, доцільно підходити до нього із системних і синергетичних позицій. Саме єдність і взаємний зв'язок системного і синергетичного підходів дозволяють охарактеризувати формування професійної культури офіцерів як педагогічну систему – активну, доцільну, цілісну, соціально-детерміновану, відкриту, таку, що адаптується до соціокультурного досвіду, динамічну у просторі та часі, керовану, гармонійну, здатну до долання стереотипів стабільної впорядкованості, лінійності, однозначних причинно-наслідкових зв'язків, відірваних від контексту та ситуації, інноваційних змін і самовдосконалення у своєму змісті (військово-професійна підготовка військових фахівців) та результаті (професійна культура офіцера).

Теоретичним підґрунтям формування професійної культури офіцера є певні закони, закономірності та принципи. Так, закони відображають найбільш істотні, відносно сталі зв'язки та відношення, що діють у військово-професійній сфері. Закономірність виявляється в разі, якщо повторювані зв'язки, відносини в кількісному відношенні виражені слабкіше. Особливістю законів і закономірностей формування професійної культури є те, що, на відміну від законів і закономірностей природи, вони проявляють свою дію через поведінку та діяльність людей, тому мають явно виражений відбиток суб'єктивного фактору. На основі дії законів і закономірностей, практичного досвіду військово-професійної підготовки формулюють принципи її реалізації, в яких виражається єдність об'єктивного і суб'єктивного аспектів, оскільки принцип – це правило, за яким визначаються як дії суб'єкта, що він їх проваджує задля досягнення мети, так і конкретні об'єктивні умови, за яких ці дії реалізуються [11].

Проілюструємо теоретичну основу формування професійної культури офіцерів на прикладі дії основних законів, закономірностей і принципів. Так, одним із провідних є закон щодо залежності перебігу досліджуваного процесу, його мети та результату від економічних, соціально-політичних, науково-технічних, військових можливостей едукаційного середовища військово-професійної підготовки. Універсальний характер має закономірність, що відображає кількісно-якісні характеристики процесу формування професійної культури офіцерів (рівень фахової підготовленості, злагодженість дій суб'єктів військово-професій в часі та просторі, особливості комунікації та ін.), які зумовлюють форми, способи та ефективність організації формування професійної культури офіцера. Серед специфічних принципів виокремимо такі, що стосуються зосередження сил у вирішальному місці та у вирішальний момент, усебічної завчасної підготовки сил, способів і засобів та ін. Зазначені принципи реалізуються в конкретних формах, методах, способах і технологіях формування професійної культури, в яких втілений актуальний зміст військово-професійної підготовки [11]. Передбачено, що зазначені питання будуть у фокусі подальших розвідок авторів.

Висновки. Отже, професійна культура офіцера є професійно-особистісним утворенням, що інтегрує професійно-моральну, професійно-психолого-педагогічну, професійно-технологічну складові та поряд із високим рівнем професіоналізму передбачає сформованість таких значущих якостей командира, як-от: відданість своїй справі, відповідальність, компетентність. Обґрунтовано доцільність вирішення проблеми формування професійної культури офіцера з позицій аксіологічного, акмеологічного, компетентнісного, ресурсного, системно-синергетичного методологічного підходів. Теоретичним підґрунтям формування професійної культури офіцера є певні закони, закономірності та принципи, які внормовують функціонування військово-професійної сфери. Перспективними є дослідження змісту, форм, методів, способів, технологій військово-професійної підготовки, які сприятимуть формування професійної культури офіцера.

Використана література:

1. Рущенко І. П. «Класичні» і «гібридні» війни: порівняльний аналіз. *Сучасна війна: гуманітарний аспект:* тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 травн. – 1 червн. 2018 р.). Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2018. С. 26-30.
2. Щеголева Т. Професійна культура майбутніх офіцерів-прикордонників як педагогічна проблема. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Сер. Педагогіка. 2006. № 9. С. 46-50.

3. Нещадим М. І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: монографія. Київ: Київський університет, 2003. 852 с.
4. Ягупов В. В. Військово-соціальне середовище та його функції. *Військова освіта*. Київ : НУОУ імені Івана Черняховського, 2006. Вип. 2 (13). С. 3-13.
5. Біжан І. В. Проблема та шляхи удосконалення професіоналізації військових фахівців. *Наука і оборона*. 2000. № 4. С. 24-28.
6. Лігоцький А. О. Основні засади побудови навчального процесу вищого військового навчального закладу з орієнтацією на упереджене формування професійних компетенцій випускників. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. № 1. С. 61-71.
7. Царенко В. І., Хома В. О., Мірошніченко В. І. Професійна культура прикордонника: навч. посіб. Хмельницький: Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2006. 55 с.
8. Калиновський Ю. Ю., Павліченко О. О. Аксіологічна безпека особистості в умовах інформаційної війни. *Сучасна війна: гуманітарний аспект:* тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 травн. – 1 червн. 2018 р.). Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2018. С. 31-33.
9. Marchenko O. Role of educational environment in formation of professional competence of future military specialists. *Modern education: philosophy, innovations and experience*. 2016. № 2 (16). P. 47-51.
10. Ходань О. Л. Критерії і показники сформованості корпоративної культури майбутніх офіцерів: результати дослідження. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер. Педагогіка. 2010. № 1. С. 75-81.
11. Требін М. П. Закони і принципи інформаційно-психологічного протиборства як складової «гібридної» війни. *Сучасна війна: гуманітарний аспект:* тези доп. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 травн. – 1 червн. 2018 р.). Харків: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2018. С. 20-26.
12. Шумовецька С. Технологія формування професійної культури офіцерів-прикордонників у вищому військовому навчальному закладі: результати експерименту. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер. Педагогіка. 2019. № 2. С. 118-124.

References:

1. Rushchenko I. P. (2018, May 31 – June 1). "Klasychni" i "hibrydni" viiny: porivnialnyi analiz. *Suchasna viina: humanitarnyi aspekt* ["Classic" and "hybrid" wars: a comparative analysis. *Modern war: humanitarian aspect*]. Kharkiv: KhNUPS named after I. Kozhedub. S. 26-30. [in Ukranian].
2. Shcheholeva T. (2006). Profesiina kultura maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv yak pedahohichna problema. *Naukovi zapysky Ternopoliskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser. Pedahohika.* № 9. [Professional culture of future border guards as a pedagogical problem. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University. Series Pedagogy*]. Ternopil: TNPU. 9. S. 46-50. [in Ukranian].
3. Neshchadym M. I. (2003). Viiskova osvita Ukrainy: istoriia, teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia. [Military education of Ukraine: history, theory, methodology, practice: monograph.]. Kyiv: Kyiv University. 852 s. [in Ukranian].
4. Iahupov V. V. (2006). Viiskovo-sotsialne seredovyshche ta yoho funktsii. *Viiskova osvita.* [Military and social environment and its functions. *Military Education*]. Kyiv: National University of Defense of Ukraine. 2 (13). S. 3-13. [in Ukranian].
5. Bizhan I. V. (2000). Problema ta shliakhy udoskonalennia profesionalizatsii viiskovykh fakhivtsiv. *Nauka i oborona*. [The problem and ways of improving the professionalization of military specialists. *Science and Defense*]. 4. S. 24-28. [in Ukranian].
6. Lihotskyi A. O. (2011). Osnovni zasady pobudovy navchalnoho Eprotsesu vyshchoho viiskovoho navchalnoho zakladu z oriientatsiieiu na uperedzhene formuvannia profesiinykh kompetentsii vypusknykiv. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. [The main principles of building the educational process of a higher military educational institution with a focus on the biased formation of professional competencies of graduates. *Bulletin of National Academy of the State Border Guard of Ukraine*]. 1. Khmelnitsky: National Academy of the State Border Service of Ukraine named after Khmelnitsky. S. 61-71. [in Ukranian].
7. Tsarenko V. I., Khoma V. O. and Miroshnichenko V. I. (2006). Profesiina kultura prykordonnyka. [Professional culture of a border guard]. Khmelnitsky: National Academy of the State Border Service of Ukraine named after Khmelnitsky. 55 c. [in Ukranian].
8. Kalynovskyi Yu. Yu., Pavlichenko O. O. (2018, May 31 – June 1). Aksiolohichna bezpeka osobystosti v umovakh informatsiinoi viiny. *Suchasna viina: humanitarnyi aspekt* [Axiological security of the individual in the conditions of information war. *Modern war: humanitarian aspect*]. Kharkiv: KhNUPS named after I. Kozhedub. S. 31-33. [in Ukranian].
9. Marchenko O. (2016). Role of educational environment in formation of professional competence of future military specialists. *Modern education: philosophy, innovations and experience*. 2 (16). S. 47-51. [in English].
10. Khodan O. L. (2010). Kryterii i pokaznyky sformovanosti korporatyvnoi kultury maibutnikh ofitseriv: rezultaty doslidzhennia. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. [Criteria and indicators of the formation of corporate culture of future officers: research results. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk*]. Ternopil: TNPU. 1. S. 75-81. [in Ukranian].
11. Trebin M. P. (2018, May 31 – June 1). Zakony i pryntsypy informatsiino-psykholohichnoho protyborstva yak skladovoi «hibrydnoi» viiny. *Suchasna viina: humanitarnyi aspekt* [Laws and principles of informational and psychological warfare as a component of "hybrid" warfare. *Modern war: humanitarian aspect*]. Kharkiv: KhNUPS named after I. Kozhedub. S. 20-26. [in Ukranian].
12. Shumovetska S. (2019). Tekhnolohiia formuvannia profesiinoi kultury ofitseriv-prykordonnykiv u vyshchomu viiskovomu navchalnomu zakladi: rezultaty eksperymentu. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka.* [The technology of forming the professional culture of border guard officers in a higher military educational institutions: the results of an experiment. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk*]. Ternopil: TNPU. 2. S. 118-124. [in Ukranian].

Marchenko O., Sydorenko I. Methodological and theoretical basis formation of officer's professional culture as an actual problem of military vocational training

The article substantiates the feasibility of clarifying the essence of the concept of the concept of «professional culture of an officer» from the standpoint of new methodological approaches: axiological, acmeological, competence, resource, system-synergetic. The place of professional culture in the system of the general culture of the individual is defined. The professional culture of an officer is characterized as a professional and personal formation that integrates such interrelated and interdependent components as: professional and moral (adequate axiosphere of the officer's personality, mutual penetration of professional-corporate and universal humanistic values), professional-psychological-pedagogical (developed as a high level of self-control, knowledgespe of the patterns of psychological processes of the individual (cognitive, emotional, volitional), the ability to organize optimal pedagogical influence, professional-technological (degree of assimilation by a military specialist at a professional level of the skills of technical maintenance and operation of the latest equipment and other official duties according to the training profile). The formed professional culture of an officer is manifested in such significant qualities of a commander, such as: a dedication to his work, responsibility, competence, maintenance of a comfortable moral and psychological climate in the team, compliance with the norms and rules of service etiquette and staff culture, scientific organization of work, ensures of implementation of functions: promoting the observance of the formed positive stereotype of behavior, developing the moral validity of official relationships, fostering readiness for flawless performance of one's official duty, developing a culture of professional actions, reconciling the public (societal) and personal interests of the officer, preventing professional deformation, warning against manifestations of bureaucracy.

Key words: *officer, military specialist, professional culture, competence, professionalism, pedagogical system, military professional training.*

УДК 378:37.011.3:316.61
DOI https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.88.30

Несік Л. І., Лихошвед Н. В., Свисюк О. В.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У РІЗНИХ СФЕРАХ СПІЛКУВАННЯ

Стаття присвячена проблемі соціокультурних особливостей писемного мовлення студентів мовних спеціальностей у різних сферах спілкування. Досліджуючи соціолінгвістичні та соціокультурні аспекти письма, автор виділяє три основні компоненти писемного мовлення: автора, тексту та реципієнта, і поєднання соціального та індивідуального в процесі письма, де відповідальність за кінцевий результат несе сам автор тексту.

Доведено, для того, щоб навчання писемного мовлення студентів мовних спеціальностей проходило плідно, необхідно у процесі навчання іноземної мови звертатися до врахування вікових та психологічних особливостей студентів, оскільки особливості навчально-методичної роботи побудовані на основі врахування вікових, психологічних особливостей студентів.

Встановлено, що соціальна природа писемного спілкування знаходить свій відбиток у використанні колективного досвіду під час читання та обговорення письмових робіт, у їх взаємоперевірці та взаємооцінюванні наслідком читання та аналізу робіт однокурсників, а також умінь порівнювати елементи культури та побуту своєї країни, мова якої вивчається

Авторами виділено основні сфери діяльності та спілкування для студентів мовних спеціальностей як особиста, професійна, освітня та суспільна. Особиста сфера − це сфера особистих інтересів, в якій суб'єкт навчання і спілкування живе як приватна особа і центром цієї сфери є друзі, сім'я, дім. Професійна сфера − це сфера, в якій суб'єкт спілкування виконує свої посадові чи професійні обов'язки. Основний стиль спілкування в даному випадку − офіційний. Освітня сфера − це сфера, в якій суб'єкт навчання і спілкування бере участь в організованому навчальному процесі, особливо у певній освітній установі. У такій ситуації основним стилем спілкування виступає напівофіційний стиль. Суспільна (публічна) сфера − це сфера, в якій суб'єкт навчання та спілкування діє як член загальної спільноти або якоїсь організації. Суспільна сфера спілкування передбачає взаємодію, що стосується певних соціальних сторін життя суспільства і життя у ньому.

Спираючись на результати проведеного дослідження, подано соціокультурні особливості написання таких видів писемного мовлення, як особистий лист, особисте електронне повідомлення, нотатки під час читання, твір, різні види нарисів (есе), заповнення анкети і тощо.

Ключові слова: *соціокультурна компетентність, іноземна мова, писемне мовлення, студенти мовних спеціальностей, сфери спілкування, види письма.*

Потреба в наповненні змісту освіти соціокультурними аспектами визнається сьогодні першочерговим завданням як на загальноєвропейському, так і на національному рівнях. Разом із розвитком у студентів писемних умінь писемного мовлення необхідним є розвиток їх інтелектуальних і мовленнєвих здібностей, розвитку мовленнєвої культури, розширення і поглиблення уявлень про країну, мова якої вивчається [1, с. 23]. При цьому звертається увага на виховання в студентів позитивного ставлення не тільки до мови, а й до культури народу, що спілкується цією мовою.